

כְּלֵתָהּ רוּצָה מְאוּד, מִצַּפָּה
נִכְרְיָה זָרָה
פְּאֲתֵי קִצּוֹת
הוֹלֵם נִרְגָשׁ
אֲחוּנֵן אֲנִשְׁקָה
אֲגַמְעָה אֶשְׁתָּה
רוּנֵן שִׁמְחָה

קְרִיָּה לְמִלְךָ רָם

מילים ולחן: ברק עמרני

קְרִיָּה יִפְהַפְיָהּ קְרִיָּה לְמִלְךָ רָם
לְךָ כְּלֵתָהּ נִפְשֵׁי צְמָאָה לְשִׁמְךָ
מֵאֶרֶץ נִכְרְיָה מִפְּאֲתֵי עוֹלָם
בְּלֵב הוֹלֵם הִגַּעְתִּי אֶל דְּלֵתְךָ

אֲקִיפָה חוֹמוֹתֶיךָ וְאֶבְנֶיךָ אֲחוּנֵן
וּבְעֵינַי יִפְנֶיךָ אֲגַמְעָה כְּחוֹלֵם
אֲבֹא בְּשַׁעְרֶיךָ וּבִתְפִלָּה בְּלֵב רוּנֵן
יְהִי שְׁלוֹם בְּחֻצְרֶיךָ עִיר שְׁלָם

ברק עמרני

נולד בתל אביב, בכרם התימנים, למשפחה אוהבת שירה, שבכל חג ובכל אירוע הייתה מתכנסת ושרה. ברק עמרני גדל על השירה התימנית שספג בבית ובבית הכנסת, וכמו כן על שירי ארץ ישראל, שהיו חלק מההוויה בביתו. ברק ואחיו שלום הקימו את צמד ה"עמרנים". הם הופיעו ושרו מפיוטי תימן ומן הזמר העברי, בארץ ובעולם, החל משנות ה-60 ועד לפני כמה שנים. בשנת 1966 יצא התקליט הראשון שלהם, שכלל שירי ארץ ישראל, ובתוכם השיר "דרור יקרא" בלחן תימני, שהפך לנכס צאן ברזל בארץ בעקבות פרסומו על יד. ה"עמרנים" הרבו להופיע בטקסים ובאירועים ממלכתיים. בשנות ה-70 הופיעו ה"עמרנים" פעמים רבות בעיר ירושלים. כמו כן, עבר ברק עמרני קורס מורי דרך, והעמיק במיוחד את היכרותו עם העיר ירושלים. בתקופה זו כתב והלחין את השיר "קריה למלך רם". ברק עמרני מאמין שכתובת השיר הושפעה מהפיוטים של שירת ספרד, מספרי התנ"ך שמוזכרת בהם העיר ירושלים, ומאוסף הפיוטים של יהודי תימן הנקרא "דיוואן"; אך הוא מציין כי בכתובת השיר הוא לא נצמד לפיוט זה או אחר. המילים השזורות בשיר מתוך הפיוט "קרייה יפיפיה" הן, למעשה, מטבעות לשון השגורים בפיהם של יהודים רבים, בלי לדעת במדויק מהם המקורות הראשוניים שלהם. נוסף על השיר "קריה למלך רם", מוכרים בין היתר שלושה משיריו: "שיר החתונה", "כל הנשמה תהלל יה", "עומדות היו רגלינו".

כדי להמחיש עד כמה הייתה טבועה חוויית השירה במשפחתו, סיפר ברק עמרני את הסיפור הבא: "באחד החגים בשנות ה-50 ישבה המשפחה המורחבת על גג בית המשפחה בכרם, ושרה במשך זמן ארוך משירי החג ומשירי ארץ ישראל. באותה התקופה לא היה נהוג לסגור ולנעול את הדלתות. תוך כדי השירה עלה לגג בחור, והזמנו אותו לשבת. כשעשינו אתנחתא בשירה ניסינו לברר אורח של מי מאתנו הוא, ואז התברר לנו שהוא תייר יהודי אמריקני, שחשב שמדובר באיזשהו מועדון, והזמין את עצמו להיכנס פנימה" (מתוך ריאיון עם המלחין בתאריך 4.9.2007).

סיינן זמא'יס אשיר

- ♦ את מי מפאר המשורר בשיר?
- ♦ מי היא, לדעתכם, הקריה היפיפייה?

האזינו לאוזיקה אשיר

- ♦ איזו תחושה אתם מרגישים כאשר אתם שומעים אותה?
- ♦ האם, לדעתכם, הלחן לשיר מבטא את תוכנו/מתאים לתוכנו?

בשיר "קריה למלך רם" בגרסתו הישראלית שזורות מילים מן הפיוט "קריה יפיפייה", שכתב המשורר רבי זכריה אלצ'אהרי בתימן, במאה ה-16. את הפיוט "קריה יפיפייה" כתב זכריה אלצ'אהרי בהשראתו של פיוט קדום יותר, ששמו "יפה נוף", שנכתב על ידי רבי יהודה הלוי במאה ה-12. שני הפיוטים "קריה יפהפייה" ו"יפה נוף" הם שירי געגועים וכיסופים לירושלים.

לפניכם המילים לשני הפיוטים:

קריה יפהפיה / רבי זכריה אלצ'אהרי

קריה יפהפיה משוש לעריך
יום אזכרה יפעת רבת צבאיר
מי יתנני נא אעוף כמו יונים
לא שקטה נפשי מיום נדוד רעיה
אפיל תחנתי לפני אדון עולם
נראה בשמחתך כימי שנות עולם
אז תשמחי לעד ובטח תשבי

יפה נוף / ר' יהודה הלוי

יפה נוף משוש תבל קריה למלך רב
המון רחמי נכמר כי אזכרה קדם
ומי יתנני על כנפי נשרים עד
דרשתיר ואם מלכה אין בך ואם במקום
הלא את אבניך אחונן ואשקם

משוש שמחה
יפעת יופי
צבאיר בניך
כלתה רוצה מאוד, מצפה
אחונן אנשק
אפיל תחנתי אתחנן מאוד
דביריך בית המקדש
ירב ירבה

עיר נאמנה את למלכה ושריך
לך כלתה נפשי לשכן חצריך
אשק אבניך אחונן עפריך
מיום גלות בנים מבית מגורייך
יקים שעריך יבנה דביריך
עת בוא ישועתך לבנות גדריך
ירב שלום בניה מכל עברייך

לך נכספה נפשי מפאתי מערב
כבודך אשר גלה ונוך אשר חרב
ארוה בדמעותי עפרך ויתערב
צרי גלעדך נחש שרף וגם עקרב
וטעם רגביר לפי מדבש יערב

נוף ענף גבוה בעץ
משוש שמחה
מלך רב עיר מלוכה
נכספה מתגעגעת
מפאתי נצרב, מתחמם
נכמר מרחם
קדם ימים מהעבר
נוף בית מקדשך
כנפי נשרים דימוי
ליציאת מצרים
ארוה אשקה, ארטיב
יתערב ייספג, יתערבב
דרשתיר רציתי אותך
מאוד
צרי גלעדך שרף מרפא
הנמצא בגלעד
אחונן אנשק
רגביר אדמתך, עפרך
יערב טוב

סיינן זמרים של שני הפיוטים

- ◆ מתחו קו מתחת למילים שמופיעות גם בפיוטים וגם בשיר הישראלי.
- ◆ במה דומה השיר הישראלי לפיוטים, ובמה הוא שונה מהם? התוכלו להסביר מדוע?

האזינו אלחנים של שני הפיוטים

- ◆ האם לדעתכם הלחנים לפיוטים מבטאים את תוכנם/מתאימים לתוכנם?

זכריה אלצה'רי

רבי זכריה אלצה'רי (נקרא גם: יחיא בן סעיד) נולד בתימן, בשנת 1519 בקירוב. כשהיה בן 20 עזב את ארץ מולדתו ויצא לתור בעולם. רבי זכריה ביקר בהודו, בפרס ובעיראק, משם המשיך אל גולת הכותרת של מסעו - ארץ ישראל. בארץ התעכב במיוחד בערים צפת וטבריה. בצפת ביקר בישיבתו של רבי יוסף קארו. בצפת של אותם הימים היו חכמים רבים שעסקו בתורת הקבלה (תורת הנסתר ביהדות). זכריה אלצה'רי ספג לתוכו את אוירת המסתורין של העיר, וקלט את תורת הנסתר מרבי יצחק לוריא (האר"י) ומתלמידיו. לאחר שהתבשם מתורת ארץ ישראל בנגלה ובנסתר, חזר לתימן והיה ממנהיגי הקהילה של עיר הבירה צנעא.

בשנים 1568-1573 התנהלה מלחמה בין התימנים לבין הטורקים, ובמהלכה הדפו התימנים את הטורקים מארצם. בתום המלחמה, תפסו התימנים את מנהיגיה היהודיים של העיר צנעא והשליכו אותם לבית הסוהר. היהודים הואשמו בסיוע לטורקים, אויבי תימן. במהלך שנות ישיבתו הארוכות בכלא התימני חיבר זכריה אלצה'רי את ספרו הגדול "ספר המוסר", המונה 45 מחברות ובהן נושאים שונים: סיפורי עם, משלים וחיזות, פרקי תוכחה ומוסר וכן פרקים בעלי חשיבות וערך היסטוריים ובהם תיאור מאורעות שאירעו ליהודי תימן בזמנו וסיפור מסעותיו לארצות המזרח התיכון. משום כך משמש ספרו מקור מידע חשוב על תולדות הקהילות היהודיות, אז, בעיקר בארץ ישראל.

ר' יהודה הלוי

רבי יהודה הלוי (ריה"ל) נולד בעיר טודלה שבספרד, למשפחה עשירה ומשכילה, וזכה לחינוך מקיף גם בתחום היהדות וגם בתחום ההשכלה הכללית-הערבית. שנות ילדותו היו שנים של שלוה ליהודים באזור מגוריו, אבל בהיותו בן 20 פלשו המוסלמים לספרד, והחלו מלחמות ביניהם לבין הנוצרים. רבי יהודה הלוי נאלץ לנדוד מאזור לאזור, כדי להימלט הן מסכנת המוסלמים והן מגזרות הנוצרים. רבי יהודה הלוי היה משורר ופילוסוף, וכתב את "ספר הכוזרי". לפרנסתו עסק במסחר וברפואה. בשנת 1140 החליט רבי יהודה הלוי לעזוב את ספרד ולעלות לארץ ישראל, אבל הגיע רק עד מצרים, ושם כנראה נפטר. רבי יהודה הלוי נודע כגדול המשוררים העבריים בימי הביניים. כיום מצויים בידינו 750 שירים מפרי עטו, ובהם שירי קודש - פיוטים לשבת ולחגים - וכן שירי חול רבים - שירי חתונה ויין, שירי שבח וידדות, שירי ציון ועוד.

מזנה מוזיקלי

האזינו למוזיקה ובצעו את המשימות הבאות:

◆ סמנו בגוף הטקסט את המבנה המוזיקלי של השיר.

◆ מכמה חלקים גדולים מורכבת היחידה המוזיקלית החוזרת על עצמה בשיר?

◆ השלימו: היחידה המוזיקלית מורכבת מ _____ חלקים. החלק ה _____ משמש כמנגינת ה _____ והחלק ה _____ משמש כמנגינת ה _____ המבנה ה _____ חופף למבנה ה _____ (פזמון, שני, מוזיקלי, ראשון, שני, ספרותי, בית)

סמנו 1 ליד המשפטים המתארים את מנגינת הבית ו-2 ליד המשפטים המתארים את מנגינת הפזמון (שימו לב, ייתכן שאותו המשפט יתאים לשתי המנגינות):

- המנגינה מורכבת מארבעה משפטים מוזיקליים.
 - המשפט השני והרביעי במנגינה מסתיימים בצליל ארוך במיוחד.
 - כל אחד מהמשפטים במנגינה מסתיים בצליל ארוך במיוחד.
 - רוב הצלילים במנגינה הם צלילים קצרים.
 - המנגינה מורכבת לסירוגין מצלילים קצרים ומצלילים ארוכים.
 - המנגינה בנויה מחלק מוזיקלי אחד החוזר פעמיים ברצף עם שינוי בסיומו.
 - המנגינה מורכבת לסירוגין מצעדים מלודיים ומקפיצות מלודיות.
 - המנגינה מורכבת בעיקר מצעדים מלודיים.
 - מנעד הצלילים במנגינה זו רחב יותר.
 - מנעד הצלילים במנגינה מצומצם יותר.
 - המנגינה מורכבת מצלילים נמוכים יותר.
 - המנגינה מורכבת מצלילים גבוהים יותר.
- ◆ כיצד, לדעתכם, משרת השוני בין שני חלקי המוזיקה את השוני בין תוכנו של הבית ובין תוכנו של הפזמון?

פסיכויז'ואל נוספות

- ◆ ציירו את העיר ירושלים.
- ◆ אלתרו בקול, בגוף ובכלי נגינה נוספים צלילים שמתארים את יופייה ואת קדושתה של העיר ירושלים.
- ◆ המציאו שיר משלכם על העיר ירושלים.
- ◆ "ירושלים שלי" - האם ביקרתם בעיר ירושלים? אילו מקומות בעיר אתם זוכרים במיוחד? האם אתם חשים הרגשה מיוחדת כשאתם נמצאים בעיר ירושלים?
- ◆ כתבו על "ירושלים שלכם".